

metur. Quod si susceptum quisque fugitivum nec iudici præsentaverit, nec per vento domino reddiderit; si servus fuerit, vel libertus instancia iudicis CL. publice verberibus vapulabit. Si autem ingenuus, et C. flagellis coerceri, et libram insuper auri persolvere se noverit domino servi. Quod si non habuerit unde componat hanc solidorum summam, CC. flagellorum ictus accipiat. Nam et cæteri habitatores loci illius, seu cuiuscumque gentis vel generis homines quorumlibet sint servi, tam ecclesiarum, quam etiam fisci nostri vel diversorum possessorum, simili erant sententia feriendi, si fugitivum alterius nec prodiderint, nec de possessione sua, in qua lataverit, foris expulerint. Sed hæc observanda vel tenenda sancimus, ut in quibuscumque locis mancipia advenerint fugitiva, statim omnes habitatores locorum ipsorum congregentur in unum, qualiter mancipia ipsa fugitiva viva indagazione perquirentes, aut per quæstionum tormenta, aut pro pœnali examinatione, cuius sint servi vel ancillæ, aut quando dominis suis fugerint, vel de quibus locis inibi advenerint, specialiter manifestent; ut secundum anterioris legis edictum, propriis dominis præsententur, aut dirigantur. Quod si hunc ordinem adimplere minime procuraverint, et mancipia illa fugitiva nec perquirere, nec etiam dominis suis reformare intenderint, nec iudiciali examinatione exquirenda curaverint, sed in eo loco in quo suscepta exiterint, postmodum fuerint reperta; omnes habitatores loci ipsius, tam viri quam feminae cuiuslibet sint gentis, generis, ordinis vel honoris CC. erunt flagellis publice a iudicibus coercendi. Quod si tiuphadi aut vicarii, atque universi qui iudiciali functi extiterint potestate, sive numerarii actores, vel procuratores, vel ecclesiarum Dei sacerdotes, fisci vel proprietatis nostræ, atque quorumlibet hominum, in quorum commisso mancipia ipsa latebrosa vagatione se foverint, huius legis sententiam in subditis sibi populis vel iunioribus adimplere neglexerint, districti ab episcopis vel comitibus territorii, CC. verberibus publice flagellentur. Nam si episcopi ad quorum cognitionem hæc causa pervenerit, amicitia inlecti, aut beneficio corrupti, vel quadam tepiditatis negligentia occupati, huius legis sententiam impetrantibus illis impellere distulerint divinæ attestations a comite vel tiuphadi coram ipsis se astringant, ut per XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur, ut in ipsis XXX. diebus nullo modo poculum vini nec alios cibos sumere audeant, excepto vesperinis horis pro refectione corporis buccellam panis hordeacei, et calicem aquæ sumant, quatenus amaritudinis sententia perferant molestiam, pro eo quod institutionem legis huius distulerint adimplere. Iudicibus tamen ac comitibus hanc sententiam adimplere iubemus, ut si ipsi prædictas institutiones neglexerint adimplere, legis huius censura tres libras auri persolvant fisci iuribus possidendas. Quicumque tamen hominum infra fines Hispaniæ consistentium, a quibuslibet personis mancipia ab incognito accipere voluerint, non aliter ipsa emptio fiat, nisi prius coram iudice vel bonis hominibus, qui in loco illo fuerint ubi mancipium venditur, perquiratur utrum proprium an alienum servum vendere videatur, specialiter dicat, et hoc quod dixerit ipsum iurando affirmet. Ac postmodum servus ille, quem venundare voluit, per examinationem pœnæ cogatur transire. Et si perventum fuerit, quod non sit illius qui vendidit servus, sed alienum constat esse mancipium, tunc proprio domino iudicis instantia reformetur. Illum tamen qui alienum mancipium vendere voluit, tamdiu incustodiæ vinculo mancipiatum retineat, quamdiu dominus servi illius ibidem occurrens pro iudiciali examinatione suum prosequatur negotium, et legaliter compositionis excipiat summam. Data et confirmata lex in Cordoba anno feliciter sextodecimo regni nostri.

II. TITVLVS.

DE HIS QUI AD BELLUM NON VADUNT, AUT DE BELLO RE-
FUGIUNT.

I. Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.—II. Si compulsos exercitus aliqui, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumperint.—III. Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.—IV. Si præpositi exercitus, aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.—V. Si compulsos exercitus beneficio accepto aliquem sine ægritudine domi stare permiserint.—VI. De his qui annonas distribuendas accipiunt, vel fraudare præsumunt.—VII. Quam mercedem accipiat qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserit.—VIII. Qui debeat observari, si scandalum infra fines Hispaniæ exurrerit.—IX. De his qui in exercitu, constituto die, loco vel tempore definito, non successerint, aut refugerint; vel quæ pars servorum uniuscuiusque in eandem expeditionem debeat proficisci.

I.—Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.

Si tiuphadas ab aliquo de tiuphada sua fuerit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire permittent, quod acceperat in novecuplum reddat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus. Et si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, ad domum dimiserit, vel de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XXX. Quingentenarius vero XV. et centenarius X. Si certe, decanus fuerit, V. solidos reddere compellatur, et ipsi solidi dividantur in centena, ubi fuerint numerati.

II.—Si compulsos exercitus aliqui, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumperint.

Servi dominici, id est, compulsos exercitus, quando gotos in hostem exire compellunt, si eis aliquid tulerint, aut ipsis præsentibus vel absentibus, sine ipsorum voluntate, de rebus eorum auferre præsumperint, et hoc ante iudicem potuerint adprobare, ei cui abstulerint in undecuplum restituere non morentur. Ita tamen ut uniuscuiusque eorum in conventu publice C. flagella suscipiat.

III.—Antiqua.

Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.

Si quis centenarius dimittens centenam suam in hoste, ad domum suam refugerit, capitali supplicio subiacet. Quod si ad altaria sancta vel ad episcopum forte confugerit, CCC. solidos reddat comiti civitatis, in cuius territorio est constitutus, et pro vita sua non pertimescat. Ipse tamen comes civitatis notum faciat regi, et sic cum nostra ordinatione partiantur solidi illi ad ipsam centenam, quæ ei fuerat adscripta. Ipse autem postmodum centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex decanis. Et si centenarius sine conscientia aut voluntate præpositi hostis, aut tiuphadi sui de centena sua ab aliquo per beneficium persuasus aut rogatus quemquam ad domum suam redire permiserit, vel in hoste ut non ambularet relaxaverit, quantum ab eo acceperat in novecuplum comiti civitatis, in cuius est territorio constitutus, satisfacere compellatur: et sicut superius diximus, comes civitatis, nobis in notitiam referre non differat, ut ex nostra præceptione dividatur inter eos in quorum centena fuerat adscripta. Quod si centenarius ab eo nullam mercedem acceperit, et sic eum ad domum suam ambulatum dimiserit, ille centenarius, sicut superius est comprehensum, det comiti civitatis solidos X.

IV.—Antiqua.

Si præpositi exercitus aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.

Si decanus relinquens decaniam suam de hoste ad

domum suam refugerit, aut de domo sua cum sanus est, exire, et ad expeditionem proficisci noluerit, det comiti civitatis solidos X. Quod si aliquid forte mercedis dederit, reddat solidos V. comiti civitatis in cuius est territorio constitutus; et ipse comes civitatis notum nobis faciat, ut cum nostra iussione dividantur inter eos, in quorum centena fuerat adscripta. Quod si aliquis qui in tiuphada sua fuerat numeratus, sine permissu tiuphadi sui vel quingentarii sui vel decani sui de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem proficisci noluerit, in conventu certantium publice centum flagella suscipiat, et reddat solidos X.

V.—Antiqua.

Si compulsos exercitus beneficio accepto aliquem sine ægritudine domi stare permiserint.

Servi dominici qui in hostem exire compellunt, si ab eis aliquis se forte redemerit, quantum ab eo acceperunt, in novecuplum comiti civitatis cogantur exsolvere, et eos quos rogaverit dum esse sanus, ut eum in expeditionem non compellerent, etiam si nullam mercedem ab eo acceperint, illi qui eum relaxaverint reddant pro eo comiti civitatis solidos V. Tiuphadas vero querat per centenarios suos, et centenarii per decanos suos, et si potuerint cognoscere quia per precem aut per redemptionem ad domum suam refugerint, aut de domo in hostem proficisci noluerint; tunc tiuphadas præposito comiti notum faciat, et scribat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus, ut comes civitatis vindictam quæ in lege posita est de his qui pro se rogant, aut qui se redimunt, aut tiuphadi, aut centenarii, aut decanis vel servis dominicis omnia ad integrum implere non differat. Quod si exegerit et celaverit, et in notitia non protulerit, omnia quæ exigit in novecuplum reddat: et si corruptus ab aliquo, vel rogatus exigere distulerit, in duplum de propria sua facultate satisfaciatur illis, qui inter se hanc solutionem fuerant divisuri. Quod si post exactam rem Regi notum non fecerit, ut ipse hoc iubeat in tiuphada cui debebatur dividere, aut comiti civitatis reddere fortasse dissimulet, undecupli compositionem eis satisfacere non moretur.

VI.—Antiqua.

De his qui annonas distribuendas accipiunt, et fraudare præsumunt.

Hoc iustum elegimus, ut per singulas civitates vel castella quicumque erogator annonæ fuerit constitutus, comes civitatis, vel annonæ dispensator, annonam quam eis est daturus, ex integro in civitate vel castello iubeat exhiberi, et ad integrum eis restituere non moretur. Quod si contigerit ut ipse comes civitatis aut annonarius, per negligentiam suam non habens, aut forsitan nolens, annonas eorum dare dissimulet, comiti exercitus sui querellam depromant, quod annonas eorum eis dispensatores tradere noluerint. Et tunc ille præpositus hostis hominem suum ad nos mittere non moretur; ita ut numerentur dies ex quo annonæ eorum iusta consuetudinem eis impletæ non fuerint. Et tunc ipse comes civitatis vel annonarius quantum temporis eis annonas consuetas subtraxerat, in quadruplum eis invitus de sua propria facultate restituat. Similiter et de his qui in tiuphada fuerint numerati, observari præcipimus.

VII.—Antiqua.

Quam mercedem accipiant qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserint.

Quicumque de vite suæ statu desperans, inimicos fuerit adgressus, ita ut mancipia vel quodcumque genus pecuniæ vel aliarum rerum ab inimicis possit excutere, et certus rei dominus apud eum aliquid videatur agnoscere; de his ex toto duas partes pro intuitu misericordiæ domino certo restituat, tertiam vero partem pro laboris sui premio consequatur. Similiter et si quis qualemque mancipium ab inimicis sollicitaverit, et ipsi

mancipio patrociniū aut consiliū præstiterit, et eum ad certum dominum perduxerit; quicumque fuerit agnitus hoc fecisse, de mancipio decimam partem mercedis pro tali casu aut eventu omnino excipiat habiturus.

VIII.—Flavius gloriosus Vbamba Rex.

Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispaniæ exurrerit.

Cogit nostram gloriam saluberrima intentio actionis, ut sicut in dirimendis negotiis populorum legum est auctoritas promulgata, ita in rebus bellicis mutuo suffulta præsidio ab illis ad expugnandum maneat fraternitas, dilectione retenta. Prodesse enim omnibus tranquillitas nostra non ambigit, si cunctorum animos ad bonum propositum classica legis turba evocando constringat: scilicet, ut quæ in præteritis non bene ordinata discurrunt, deinceps disposita, opitulante domino, in melius proficiscantur. Et ideo huius male usitata consuetudinis mores nostra clementia perhorrescit, et tædiosa tolerat, quod per quorumdam incuriam frequentia occurrant patrie damna. Nam quotiescumque aliqua infestatio inimicorum in provincias regni nostri se ingerit, dum nostris hominibus, qui in confinio externis gentibus adiunguntur, hostilis surgit bellandi necessitas; ita quidam facillima se occasione dispergunt, modo transductione loci, modo livore odii, modo etiam impossibilitatis dissimulatione subnixi, ut in eo præliandi certamine unus alteri fraterna solatia non impendat: et sub hac occasione, aut qui præstare debuit publicis utilitatibus fratrum destitutus adiutorio retrahatur, aut si aggredi pro gentis et patriæ utilitatibus aucter voluerit, casu imminenti periculi ab adversariis perimatur. Ideo præsentis sanctione decernimus, ut a die legis huius prænotato vel tempore, si qualibet inimicorum adversitas contra partem nostram commota extiterit, seu sit episcopus, sive etiam in quocumque ecclesiastico ordine constitutus, seu si dux aut comes, tiuphadas atque vicarius, gardingus vel qualibet persona, cui aut ex ipso sit commissum, ubi adversitas ipsa occurrerit, aut ex altero qui in vicinitate adiungitur, vel quicumque in eadem provinciis vel territoriis superveniens infra centum millia positus, statim ubi necessitas emerit, mox a duce suo, seu comite, tiuphado vel vicario, aut a quolibet fuerit admonitus, vel quocumque modo ad suam cognitionem pervenerit, et ad defensionem gentis vel patriæ nostræ præstus cum omni virtute sua qua valeat non fuerit, et quibuslibet subtilitatibus vel requisitis occasionibus alibi se transferre vel excusare voluerit, ut in adiutorium fratrum suorum promptus atque alacer pro vindicatione patriæ non existat, et superveniens adversariorum hostilitas aliquid damni, vel captivitatis in populos vel provincias regni nostri amodo intulerit; quisquis tardus seu formidolosus vel qualibet malitia, timore vel tepiditate subiectus extiterit, et ad præstitutum vel vindicationem gentis et patriæ exire vel intentionem contra inimicos nostræ gentis tota virium intentione distulerit: si quisquam ex sacerdotibus vel clericis fuerit, et non habuerit unde damna rerum terræ nostræ ab inimicis inlata de propriis rebus satisfaciatur, iuxta electionem principis districtiori mancipetur exsilio. Hæc sola sententia in episcopis, presbyteris, diaconibus observanda est. In clericis vero non habentibus honorem iuxta subteriore de laicis ordinem constitutum, omnis sententia adimplenda est. Ex laicis vero sive sit nobilis sive mediocris viliorque persona qui talia gesserit, præsentis lege constituimus, ut amisso testimonio dignitatis, redigatur protinus in conditionem ultimæ servitutis, ut de eius persona quidquid princeps iudicare voluerit potestas illi indubitata manebit. Nam iustum est, ut qui nobilitatem sui generis et statum patriæ, quod priscae gentis adquisivit utilitas, constanti animo vindicare nequivit, legis huius sententia feriat, qui notabiliter superioribus culpis adstrictus, degener atque inutilis repe-

ritur. De bonis autem transgressorum, laicorum scilicet, atque etiam clericorum qui sine honore sunt, id decernimus servandum, ut qui deinceps hoc fortasse commiserint, inde cuncta damna terræ nostræ, vel his qui mala pertulerint, sarciantur; ut recte doleat, et dignitatem se amisisse nobilium, et prædia facultatum, cuius maligna vel timida factio, nec lædentem repulit hostem, nec se ostendit in adversariorum congressionem virilem. Nam et si quilibet infra fines Hispaniæ, Galie, Gallie vel in cunctis provinciis quæ ad ditionem nostri regiminis pertinent, scandalum in quacumque parte contra gentem vel patriam nostramque regnum, vel etiam successorum nostrorum moverit, aut movere voluerit; dum hoc in vicinis locis partibus iuxta numerum miliorum suprascriptum nuntiatum extiterit, aut etiam specialiter quisquis ille a sacerdotibus, clericis, ducibus, comitibus, vicariis vel quibuslibet personis iuxta ordinem suprascriptum admonitus fuerit, vel ad suam cognitionem quocumque modo pervenerit, et statim ad vindicationem aut Regis, aut gentis et patriæ, vel fidelium præsentis Regis contra quem ipsum scandalum excitatum extiterit, non citata devotione currerit, et præstitum se in eorum adiutorio ad destruendum exortum scandalum non exhibuerit; si episcopus vel quilibet fuerit ex clero, aut fortasse ex officio palatino, in quocumque ordine sit constitutus, vel cuiuslibet persona fuerit dignitatis, aut fortasse inferior huius infidelitatis implicatus scelere, non solum exilio relegatur, sed de eorum facultatibus quidquid censura legis exinde facere vel iudicare voluerit, arbitrio illius et potestati per omnia subiacebit. Illos tantum a superioribus capitulis lex ista indemnes efficiat, qui ita ab infirmitate fuerint prægravati, ut progredi aut proficisci in consortio fidelium secundum superiorem ordinem minime possint. Qui vero et si ipsi morbis quibuslibet fuerint præpediti, omnem tamen suam virtutem in adiutorio episcoporum vel clericorum atque fratrum suorum sinceriter pro utilitate regni potestatis et gentis et patriæ fideliter laborantium dirigent. Quod si hoc non fecerint, superiori sententia pariter cum transgressoribus feriantur. Persona autem illa tunc erit a suprascripta damnatione innoxia, dum per idoneum testem convicerit, ita se esse præ ægritudine impossibilem, ut nullum habuisse in tempore præstandi vel proficiscendi vigorem: ut vitium quod ex præteritis temporibus male usque hactenus inoleverat, et severa legis huius censura redarguat, et concursatque unanimis ad sensio quietem plebium et patriæ defensionem adquirat. Data et confirmata lex die kalendarum novembrium anno feliciter secundo regni nostri.

IX. — Flavius gloriosus Vbamba Rex.

De his qui in exercitu, constituto die, loco vel tempore definito non successerint aut refugerint: vel quæ pars servorum uniuscuiusque in eadem expeditione debeat proficisci.

Si amatores patriæ hi proculdubio adprobantur, qui se periculis ultronee pro eius liberatione obiciunt, cur desertores potius non dicantur qui vindicatores eius se esse desistant? Nam quando hi tales voluntarie terram salvaturi credendi sunt, qui etiam admoniti pro liberatione patriæ non insurgunt, dum aut de bellica profectioe se differunt, aut quod peius est, vel remorari contra monita cupiunt, vel destituti contra ordinem proficiscuntur: quum quidam illorum laborandis agris studentes, servorum multitudines tegunt, et procurandæ salutis suæ gratia nec vicesimam quidem partem suæ familiæ secum ducunt: quin potius auctiores volunt fieri fruge, quam corporis sospitate, dum sua tegunt, et se destituunt, maiorem diligentiam rei familiaris, quam experientiam habentes in armis, quasi laborota fruituri possideant, si victores esse desistant. Consulendum est ergo talibus per disciplinam, quos studia utilitatis propriæ non invitant. Vnde id cunctis populis regni

nostri sub generali et omnimoda constitutione præcipimus ut instituto atque præfinito die vel tempore quo aut princeps in exercitum ire decreverit, aut quemlibet de ducibus vel comitibus profecturum in publicam utilitatem præceperit, quisquis ille sive admonitionem cuiuslibet suscipiat, seu etiam ne admonitus qualibet tamen cognitione id sentiat, vel quocumque sibi indicio innotescat, quo in loco exercitus bellaturus accedat, domi ulterius residere non audeat, nec qualemcumque remorationem vel excusationem profecturus exhibeat: sed definitis locis atque temporibus, iuxta quod eos vel iussio principalis monuerit, vel admonitio ducis vel comitis, iufadi, vicarii, seu cuiuslibet curam agentis tetigerit, præstare se unusquisque, ut dictum est, definito loco vel tempore exhibeat. Iam vero si quisquis ille admonitus, vel etiam nec admonitus, et tamen qualibet cognitione sibimet innotescere non nesciat, aut progredi statim noluerit, aut in definitis locis atque temporibus præstare esse destiterit; si maioris loci persona fuerit, id est, dux, comes, seu etiam gardingus, a bonis propriis ex toto privatus; ex illi relegatione iussu regio mancipetur; ita ut quod principalis sublimitas de rebus eius iudicare elegerit, in suâ persistat potestatis arbitrio. Inferiores sane vilioresque personæ, iufadi scilicet, omnisque exercitus compulsores, vel hi qui compelluntur, si aut in exercitum venire distulerint, aut in loco vel tempore constituto minime occurrerint, vel proficisci neglexerint, seu de expeditione publica quocumque fraudis commento effugiendo se subtraxerint, non solum ducentorum flagellorum ictibus verberati, sed et turpiter decalvatione sædati, et insuper singulas libras auri cogantur exsolvere, quas principalis potestas cui largiri decreverit, sui maneat incunctanter arbitrii. Quod si non habuerit unde hæc compositionem exsolvat, tunc regni potestati sit licitum huiusmodi transgressorem perpetuæ servitutis subiicere: ut quod de eo suisque rebus ordinare decreverit, habeat sine dubio potestatem. Illos sane ab huius legis sententia decernimus innocuos, quos aut principalis absolverit iussio, aut minoris adhuc retinuerit ætatis tempus, aut senectutis vestustas, aut etiam ægritudinis cuiusque grava represserit moles. Si tamen is qui ægritudine fuerit prægravatus, per legitimum testem probare potuerit, quia præ ægritudinis languore in exercitum proficisci nequivit, omnem tamen virtutem rei suæ ipse qui ab ægritudine prægravatus fuerit, secundum legis huius institutionem, in publicis utilitatibus cum duce vel comite suo dirigere non moretur. Nunc vero quia de generali omnium progressionem prædiximus, restat ut de progressorum virtute vel copiis instituta ponamus. Et ideo id decreto speciali decernimus, ut quisquis ille est, sive sit dux, sive comes atque gardingus, seu sit gotus sive romanus, necnon ingenuus quisque vel etiam manumissus, sive etiam quilibet ex servis fiscalibus, quisquis horum est in exercitum progressurus, decimam partem servorum suorum secum in expeditionem bellicam ducturus accedat: ita ut hæc pars decima servorum non inermis existat, sed vario armorum genere instructa permaneat: sic quoque ut unusquisque de his quos secum in exercitum duxerit, partem aliquam savis vel loriceis munitam, plerosque vel scutis, spathis, scramis, lanceis, sagittisque instructos quosdam etiam fundarum instrumentis vel cæteris armis, quæ noviter forsitan unusquisque a seniore vel domino suo iniuncta habuerit, principi, duci vel comiti suo præsentare studeat. Si quis autem extra hanc decimam partem servorum suorum in exercitum progressionem accesserit, omnis ipsa decima pars servorum eius studiose quæsitâ atque descripta, quidquid minus fuerit inventum de hac instituta decima parte servorum in bellicam unumquemque secum expeditionem duxisse, in potestate principis reddendum est, ut cui hoc idem princeps prælargiri decreverit, in eius subiaceat potestate. Quicumque vero

ex palatino officio ita in exercitum expeditionem profectus extiterit, ut nec in principali servitio frequens existat, nec in guardia cum reliquis fratribus suis laborem sustineat, noverit se legis huius sententia feriendum; excepto si eum manifesta languoris ostensio comprobaverit morbidum. Nam si quisque exercituum in eadem bellicam expeditionem proficiscens, minime ducem aut comitem, aut etiam patronum suum sequutus fuerit, sed per patrocinia diversorum se dilaverit, ita ut nec in guardia cum seniore suo persistat, nec aliquem publicæ utilitatis profectum exhibeat, nec ei talis profectio imputanda est, sed superiorum ordinem, quæ de vilioribus inferioribusque personis in hac lege decreta sunt, in semetipsum noverit sustinere. His igitur ordinatis atque compositis, restat ut frenum cupiditati eorum ponamus, quos ad peragenda negotia utilitatis nostræ impingimus. Et ideo nullus dux, comes, iufadus seu quislibet commissos populos regens, accepto beneficio, vel qualibet occasione suæ pessimæ voluntatis, quemquam ex suis subditis de bellica profectioe dimittat, aut admonitiones ipsas quæ fieri debent progressionem exercitus, vel indictionem armorum, sub ista quasi admonitionis occasione interserat, unde quemquam illorum militare præsumat. Nam quisquis talia agens pro his, ut dictum est, causis a quolibet aut oblatum quodcumque perceperit, aut ipse quidquam cuiuscumque exegerit; equidem si de primatibus palatii fuerit, et ille a quo tale aliquid accepit, in quadruplum satisfaciatur, et principi pro eo solo quo se munificare præsumpsit, libram auri soluturum se noverit. Minores vero personæ ab honore vel dignitate ingenuitatis privatæ, in potestatem sunt principis redigendæ, ut quod de eis vel de rebus eorum iudicare elegerit, suæ subiaceat modis omnibus potestati.

III. TITVLVS.

DE HIS QVI AD ECCLESIAM CONFVGIVNT.

I. — Ne ad ecclesiam confugiens abstrahatur, nisi armis defensus. — II. Si ad ecclesiam confugiens, dum suis armis defenditur, occidatur. — III. De damno hominem ab ecclesia abstrahentis. — IV. Vt

debitor sive reus de ecclesia non abstrahatur, et quæ sunt debita reddant.

I. — Ne ad ecclesiam confugiens abstrahatur, nisi armis defensus.

Nullus de ecclesia ausus sit aliquem violenter abstrahere, nisi ad ecclesiam confugiens armis se fortasse defendere voluerit.

II. — Si ad ecclesiam confugiens, dum suis armis defenditur, occidatur.

Qui ad ecclesiæ porticos confugerit, et non deposuerit arma quæ tenuit; si fuerit occisus, percussor in loco sancto nullam fecit iniuriam, nec ullam calumniam pertimescat.

III. — De damno hominem ab ecclesia abstrahentis.

Si quis de altaribus servum suum, aut debitorem non traditum sibi a sacerdote vel ab ecclesiæ custodibus, violenter abstraxerit; si honestioris loci persona est, ut primum iudici de eo fuerit relatum altario, cui iniuriusus fuit, cogatur exsolvere solidos C. Inferior vero persona det solidos XXX: quod si non habuerit unde componat, correptus a iudice in conventu publice C. flagella suscipiat. Dominus vero servum, sine creditor debitorem recipiat excusatum.

IV. — Vt debitor seu reus de ecclesia non abstrahatur, sed quæ sunt debita reddant.

Eos qui ad ecclesiam vel ad ecclesiæ porticos confugerint, nullus contingere præsumat, sed presbytero vel diacono repetat ut reformet, et seu debitor sive reus qui confugerat, si non meretur occidi, apud repetentem ecclesiæ custos interveniat, ut ei veniam det, et exoratus indulgeat. Quod si debitor aliquis ad ecclesiam confugerit, eum ecclesia non vindicet, sed presbyter aut diaconus debitorem sine dilatione restituat; ita ut ipse qui debitum repetit, nequaquam cedere eum, aut ligare præsumat, qui ad ecclesiæ auxilium decurrit; sed præsentem presbytero vel diacono constituatur infra quod tempus ei debitum reformetur. Quia licet ecclesiæ interventus religionis contemplatione concedatur, aliena tamen retineri non poterunt. De homicidis autem, maleficis et veneficis in eorum titulis leges sunt requirendæ.

LIBER X.

DE DIVISIONIBVS, ET ANNORVM TEMPORIBVS ATQVE LIMITIBVS.

I. TITVLVS.

DE DIVISIONIBVS, ET TERRIS AD PLACITVM DATIS.

I. — Vt valeat semel facta divisio. — II. De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta, solum si id idoneo teste convincatur. — III. De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta, solum si id idoneo teste convincatur. — IV. Vt liceat uni hæredi respondere, si ab aliquo petatur, et petere, si causa qualicumque compellitur, si ab aliquo petatur, et petere, si causa qualicumque compellitur. — V. Si placitum quis divisionis intrumat, divisam partem usurpans. — VI. Si vineam aut domum quis in consortis terra construxerit. — VII. Si vineam in aliena terra quis plantet, in qua non habet sortem. — VIII. De divisione terrarum facta inter gotum atque romanum. — IX. De silvis inter gotum et romanum indivisis relictis. — X. Quod ea quæ servus non iubente domino fecerit, excepto quod lex iubet, valere non poterit. — XI. Vt qui terras ad canonem accepit, placitum servet. — XII. De terris quæ definito annorum numero per placitum dantur. — XIII. Si ille qui ad placitum terras accepit, extendat culturas. — XIV. Si inter eum qui dat et accipit terram aut silvam, contentio oriatur. — XV. Vt qui ad excolendum terram accipit, sicut ille qui terram dedit, ita et iste censum exsolvat. — XVI. Vt si goti de romanorum tertia quippiam tulerint, iudice insistente, romanis euncta reforment. — XVII. De mancipiorum agnationibus dividendis, atque eorum peculii partiendis et decernendis. — XVIII. Vt peculium et peculiare ad unam intelligentiam habeatur. — XIX. Si pro acceptis rebus promissio non solvatur.

I. — Vt valeat semel facta divisio.

Valeat semel facta divisio iusta, et nulla postmodum immutandi admittatur occasio.

II. — De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta, solum si id idoneo teste convincatur.

Divisionem factam inter fratres, etiam si sine scriptura inter eos convenerit, permanere iubemus, dummodo testibus idoneis comprobetur; et divisio ista plenam habeat firmitatem.

III. — Vt quod a plurimis et melioribus in divisione est constitutum, a paucis et deterioribus non liceat immutari.

Si plures fuerint in divisione consortes, quod a multis et a melioribus iuste constitutum est, a paucis et deterioribus non convenit aliquatenus immutari.

IV. — Flavius Cintasvintus Rex.

Vt liceat uni hæredi respondere, si ab aliquo petatur: et petere, si causa qualicumque compellitur.

Quum priscae legis auctoritate fuerit constitutum, ut is qui ad dicendam causam compellitur, non nisi præsentem eo, qui rei litigiosæ consors est, audiatur: satis